

SVATÍ HIPPOLYTOVÉ, ANEK, JAK ZŘEJMĚ DOŠLO K ZÁMĚNĚ PATRONA MĚSTA JINDŘICHOVA HRADCE

(zpracováno k 1. listopadu – Slavnosti Všech svatých)

A) Jméno Hippolyt

je někdy psáno jako Hippolytus, Hippolyte, Hypolit, Hyppolit, Hippoliet, Hypoliet, ale i Ypolyt, nebo Ipolit. Jméno je zřejmě řeckého původu. Snad v souvislosti s níže uvedeným textem (jedna verze způsobu Hippolytovy popravy) je zajímavé, že „hippo“ se překládá do češtiny jako kůň.

Křestní jméno Hippolyt je v současné době na území naší vlasti (nevím, jak v zahraničí - čtenější je zřejmě ve Francii) poměrně vzácné, určitě neobvyklé a zřejmě tak tomu bylo i v minulosti. Podíváme-li se do jindřichohradeckých matrik (pokřtěných, oddaných, pohřbených) a seznamů těch, kdo ve městě bydleli, zjistíme, že ani mezi obyvateli v Jindřichově Hradci nikdy nezdomácnělo, i když se jednalo o patrona města.

Spíše, než že by to bylo jméno nějaké osoby, z historie víme, že toto jméno nesly zvony na věži proboštského chrámu. Památný zvon zvaný „Kňour“, který byl pořízen z odkazu měšťana Hanuše Knauera, vážil prý 80 metrických centů, při dobrých podmínkách ho bylo slyšet až na

vzdálenost 12 km a byl druhým největším zvonem v českých zemích (po zvonu Zikmund v pražské katedrále), je písemně doložen v roce 1490. Když koncem XVII. století praskl, tak byl opraven a v roce 1719 při posvěcení dostal jméno Jan – Hippolyt. Podruhé byl po poškození přelit v roce 1757 a při opětovném svěcení dostal zase jméno Jan – Hippolyt. Bohužel tento zvon Hippolyt, který byl používán jen při opravdu slavnostních příležitostech, zněl na věži do roku 1801, kdy při velkém požáru města byl zcela zničen. V roce 1815 byly na věž proboštského chrámu zavěšeny nové čtyři zvony, žádný z nich se nejmenoval Hippolyt. Ty zde vydržely 102 let, do roku 1917, kdy byly zlikvidovány pro potřeby bojišť 1. světové války. Když v roce 1929 byly pořízeny tři nové zvony, jeden z nich opět dostal jméno Hippolyt. Tento Hippolyt zněl nad Jindřichovým Hradcem do roku 1942, kdy 7. dubna byly všechny tři nové zvony z roku 1929 z věže sňaty opět pro válečné účely. Tím hlas Hippolyta nad Jindřichovým Hradcem zmlkl. Po více než půl století se zde rozhlaholil řečí dětí i dospělých úplně jiný Hippolyt – spolek, občanské sdružení rodin.

Ze známějších osobností se jménem Hippolyt je možno jmenovat Hippolyta Pinkase (český malíř), Hippolyta Taina (francouzský filosof, literární kritik), Hippolyta Randu (český kněz, národopisec Chodska), Hippolyta Rivaila (francouzský pedagog, teoretik spiritismu), Hippolyta Meresteina (francouzský chirurg, profesor anatomie), Hippolyta Bayarda (francouzský fotograf), Hippolyta Girerdota (francouzský herec), Hippolyta Kempfa (švýcarský závodník – lyžař), a také jeden český hudební skladatel se jmenoval Hippolyt Hopp. Hippolyta se nazývala v řecké mytologii dcera boha války Area, královna Amazonek. Ta se stala podle Euripidova dramatu „*Hippolytos*“ manželkou krále Thesea a jejich synem byl krásný mladík Hippolytos. Toho Theseus proklel. Na základě prokletí se objevily koně vládce moří Poseidona a ti strhli mladého Hippolyta do mořských hlubin, podle jiné verze byl usmýkán koňmi. Hippolyt se objevuje ještě v jiném příběhu z mytologie: „*Sídlem Dianina kultu byl posvátný háj, kde ve svatyni byl udržován věčný oheň. O lesní svatyni se s bohyní dělila dvě menší božstva – Egérie, nymfa čistého pramene, a Virbius. Ten byl dle legendy totožný s mladým řeckým hrdinou, cudným a krásným Hippolytem, jenž všechen čas trávil v lesích na honu divoké zvěře s panenskou bohyní Artemidou (řeckým protějškem Diany). Hippolyt byl dle legendy usmýkán koňmi na popud Afrodity, která byla rozhněvána tím, že tento mladík odmítal lásku žen*“.

Vraťme se však z dávné řecké mytologie do současnosti: Sankt Pölten (Svatý Hippolyt) se jmenuje hlavní město spolkové země Dolní Rakousko, zde je i sídlo diecézního biskupa a Saint-Hippolyte je město ve Francii. Jen pro zajímavost: Hippolyt je také název průmyslově vyráběného krmiva pro koně, zejména pro koně závodní.

B) Martyrologium Romanum

Martyrologium Romanum je liturgická kniha, obsahující seznam svatých. Má úzký vztah k liturgickému kalendáři. Tato kniha bývala doplňkem kněžského breviáře, z ní se při společné modlitbě (řeholníci, kanovníci) četlo, kteří svatí mají ten který den svátek a byl připomínán jejich životopis. Čtení trvalo někdy dosti dlouhou dobu, neboť na jeden den v průměru připadalo 18 jmen svatých. Písemné seznamy svatých – vesměs mučedníků - postupně vznikaly od 4. století, v roce 1584 bylo papežem Řehořem XIII. vydáno oficiální Martyrologium Romanum, které bylo během času doplňováno jmény dalších svatořečených.

Jak již bylo uvedeno v úvodu, křestní jméno Hippolyt se v novější době vyskytuje velmi zřídka. Z původního Martyrologia Romanum, které platilo do II. vatikánského koncilu však vyplývá, že v prvních křesťanských staletích bylo toto jméno určitě časté. Vždyť v Martyrologiu je uvedeno hned šest svatých Hippolytů a kolik tedy muselo žít mužů s tímto jménem, kteří svatými uznáni nebyli.

V tomto Martyrologiu jsou uvedeni tito Hippolytové i se stručným životopisem:

1/ Hippolyt, kněz, žil v Antiochii (kdysi významné město Římské říše, jedna z prvních církevních obcí, nyní na nejjihnějším výběžku Turecka na hranici se Sýrií), byl přívržencem Novatianova schismatu (těžké hříchy, jako vražda, smilstvo, zapření a odpad od víry nemohou být odpuštěny a ti, kdo se jich dopustili nikdy nesmí být přijati zpět do společenství církve a po smrti budou navždy zavrženi), před smrtí svůj omyl odvolal a vyzval své přívržence, aby se vrátili k pravé víře církve. Zemřel během pronásledování církve. Jeho svátek se slaví **30. ledna**.

2/ Hippolyt, mučedník ze severní Afriky, o jeho životě není nic známo, svátek se slaví **3. února** společně se sv. Filicem a druhy, mučedníky

3/ Hippolyt, vojenský velitel v Římě, byl spolu se starou Hippolytovou chůvou Konkordií a všemi členy své rodiny – všichni byli křesťané - odsouzen k smrti. Dle textu Martyrologia, stalo se tak snad v roce 255 za vlády císaře Valeriána. Svátek sv. Hippolyta a Konkordie, mučedníků, se slaví **13. srpna**.

4/ Hippolyt, biskup města Portus, bylo přístavním městem Říma. Zemřel mučednickou smrtí za vlády císaře Alexandra. Má svátek **22. srpna**.

5/ Hippolyt, kněz, mučedník na ostrově Sardinii, zemřel za vlády císaře Alexandra. Spolu se svatým mučedníkem Ponciánem mají svátek **30. října**. (poznámka: tento je nyní nejznámějším sv. Hippolytem)

6/ Hippolyt, mučedník římský, zemřel mučednickou smrtí za císaře Valeriána, spolu se svatým mučedníkem Eusebiem má svátek **2. prosince**.

Po II. vatikánském koncilu bylo dosavadní Martyrologium Romanum zcela přepracováno, byli vybíráni světci většího významu a také byla prozkoumávána historicita některých světců, zejména mučedníků z prvních staletí církve. Nové Martyrologium Romanum bylo vydáno v roce 2001 a schváleno papežem Janem Pavlem II.. Mezi ty svaté, u kterých nebyla plně potvrzena jejich existence, se dostalo i pět Hippolytů. Do nového Martyrologia byl přepsán jen Hippolyt, ve starém Martyrologiu uvedený pod pořadovým číslem 5 (viz výše). Vyřazení nějakého svatého z Martyrologia však neznamená, že dotyčný by přestal být svatým. Pouze byl přeřazen z kategorie jednotlivců do obecné kategorie „všichni svatí a

světice Boží“ (dej Bože, prosíme, abychom se jednou mezi svaté dostali i my!) a veřejné projevy úcty jsou k němu i nadále možné, pokud je mu třeba zasvěcen kostel, kaple, je patronem nějaké lokality (města) či křesťnám nebo birmovacím patronem nějaké osoby.

V novém Martyrologiu z roku 2001 jsou uvedeni pouze tři Hipolytové:

1/ Hippolyt – opat (nic bližšího o něm nebylo nalezeno), svátek má **27. února**

2/ Hippolyt Galantin (blahoslavený), narozen v roce 1565 ve Florencii, vyučil se a pracoval jako tkadlec, byl velmi zbožný, propagoval nutnost kvalitní výuky náboženství, zemřel v roce 1619, svátek má **20. března**

3 Hippolyt, kněz v Římě, spisovatel teologické literatury, vzdělaný teolog, ale také 1. vzdoropapež v historii církve. Jeho rekonstruovaný životopis viz níže. Spolu se svatým papežem Ponciánem má svátek **13. srpna**.

C) Problematika životopisů svatých v prvních stoletích církve se zaměřením na sv. Hippolyta

V rané církvi neexistoval žádný oficiální proces kanonizace, kult svatých – vesměs mučedníků, kteří pro víru položili svůj život - se šířil v závislosti na veřejné úctě k danému člověku a byl někdy regulován v rámci diecéze biskupem. Vždy byla důležitá pověst svatosti (fama sanctitalis) podložená hrdinskými činy zemřelého. A tak na základě seznamů místních světců vznikaly liturgické kalendáře, v nichž bylo stanoveno, který den se má památka mučedníka slavít. Většinou to byl den jeho mučednické smrti, nebo-li den jeho narození pro nebe. Tyto kalendáře jsou doloženy již ze 4. století, z nich pak byla sestavována Martyrologia.

Tento způsob svatořečení trval vlastně po celé první tisíciletí existence církve, v 10. století se za svatořečení považovalo pohřbení zemřelého (většinou mučedníka) do objektu kostela, o čemž rozhodovala veřejná moc, ať již církevní či světská, někdy působily obě moci součinně (takto byli svatořečeni např. sv. Václav i sv. Ludmila). Protože církev se rozšířila na daleká území a ve svatořečení nastal určitý chaos, řízení svatořečení se ujal sám papež. První proces svatořečení proběhl v roce 993, v dalších staletích byla pravidla upřesňována, zejména po Tridentském koncilu a k úpravám procesu svatořečení (kanonizace) došlo i po II. vatikánském koncilu. Kanonizace je dnes považována za neomylný úkon papeže a jako takový má mezi katolickými věřícími velkou autoritu.

Vraťme se však k té problematice mučedníků z prvních století církve. Je písemně doloženo, že mučedníci byli u prvních křesťanů ve veliké úctě a tak vypravování o jejich životech se zprvu předávalo jen ústně z generace na generaci, jen výjimečně bylo něco zaznamenáno písemně (třeba v Písmu svatém se dočteme o ukamenování jáhna sv. Štěpána). U některých přesné podklady pro seriózní zpracování jejich životopisů neexistují, jejich historičnost je tedy ohrožena. Mnohé životopisy, jak již bylo uvedeno, nebyly zprvu zapsány a z generace na generaci se jen ústně tradovaly, ledacos se pro okrášlení přidalo, naopak, někdy důležitý fakt vynechal. A tak se stalo, že když se začaly ve 4. století sepsávat životopisy svatých, někdy se jednalo o vymyšlené legendy protkané skutečností, jindy o směs pověstí, polopravd i pravdivých faktů. Proto, když po II. vatikánském koncilu bylo zpracováván nový Liturgický kalendář a pak nové Martyrologium Romanum (vydáno 2001), byli pomínuti také někteří velmi známí svatí z prvních století církve, jako například sv. Jiří, sv. Barbora, sv. Kateřina Alexandrijská a řada dalších, včetně těch již výše zmíněných Hippolytů, neboť nebylo možno prokázat, že tyto osoby vůbec historicky existovali a až na nátlak nespokojeného „lidu Božího“ se někteří, po delší době, do liturgického kalendáře „tiše“ vrátili.

D) Životopisy dvou svatých Hippolytů

Pokud se týká svatých Hippolytů, zde, kromě výše uvedeného, je další problém v tom, že se jednalo o více mužů se stejným jménem a tak jejich životopisy se časem různě zkombinovaly do jednoho životopisu. Proto se můžeme v jedněch životopisech svatých třeba dočíst, že Hippolyt na ostrově Sardinii byl usmýkán k smrti párem koní a zase jinde, že zemřel přirozenou smrtí na následky těžké práce, jinde, že Hippolyt po odvolání novaciánského schismatu (viz výše), byl z Antiochie převezen do Říma a zde odsouzen k přivázání za nohy a ruce ke čtyřem koním a tak bylo jeho tělo roztrženo – skutečně hrůzná smrt, ale také, že byl utopen v jámě s vodou.. Také u svatého Hippolyta, vojenského velitele v Římě, který byl žalářníkem jáhna Vavřince (později svatořečeného) a od kterého přebral on i celá jeho rodina dar víry a byli za víru všichni odsouzeni k smrti, se někdy udává, že byl usmýkán koňmi, i když je pravděpodobnější, že jako římský občan, podobně jako svatý Pavel, měl zákonné právo při uložení trestu smrti být sťat mečem.

Příkladem „zmatenin“ o životopisu sv. Hippolyta je dříve populární kniha „Naše světla – čtení ze životů svatých“ od Rudolfa Schikory, která vyšla v roce 1947. V ní je na straně 551 ke 13. srpnu uváděn jeho životopis takto: „*Svatý Hippolyt byl kněz římský. Upadl v blud Nováta a Novaciána. Ale brzy poznal svou chybu odvolal blud, litoval ho a vyznal svou pravověrnost* (poznámka: blud Novaciánův se týká nejspíš Hippolyta, uváděného ve starém Martyrologiu pod pořadovým číslem 1. se svátkem 30. ledna, možná i Hippolyta pod číslem 5). *Za pronásledování křesťanů byl poslán do Porta, města v ústí Tiberu;* (poznámka: toto se, pro změnu, zase týká Hippolyta, uváděného ve starém Martyrologiu pod pořadovým číslem 4. se svátkem 22. srpna), *cestou potkal křesťany* a v knize je pak barvitě popisováno, ve formě dialogu, tedy „přímou řečí“ mezi Hippolytem a tamními křesťany, jak je varoval před Novaciánovým bludem. Nakonec životopisu je líčena jeho smrt usmýkáním koňmi, což se obvykle týká Hippolyta – vojenského velitele Říma, uváděného ve starém Martyrologiu pod pořadovým číslem 3. a se svátkem 13. srpna. Je to ukázka, jak životopis jednoho Hippolyta je slepen ze životopisů jiných svatých Hippolytů – a to taková kniha vyšla ještě v roce 1947.

Problematikou životopisu sv. Hippolyta, římského kněze, se začali církevní historikové soustavněji zabývat v 19. století, kdy podle zachovaných písemností z prvních století církve se snažili o vypracování **rekonstrukce jeho životopisu.** Použili při tom *Chronograf* z roku 354, svědectví papeže Damase I. (366-384) i spisu *Liber Pontificalis*, bylo použito i svědectví Eusebia z Casareje a sv. Jeronýma. Srovnáním textů však zjistili, že každé z výše uvedených svědectví se týká jiné osoby, jedné Hippolyta, východního biskupa a zprvu přívržence bludného učení novocianismu, jedné Hippolyta, římského kněze, spisovatele, vzdoropapeže, který spolu s řádným papežem Poncianem zemřel na ostrově Sardinii. Pro objasnění pomohlo i prostudování zachovaného díla kněze Hippolyta, například jeho „*Traditio Apostolica*“ a další jeho texty.

Jak již bylo uvedeno, podrobněji byl zkoumán život a dílo sv. Hippolyta, kněze, teologa, církevního spisovatele a nakonec vzdoropapeže, od poloviny 19. století. Dílčí výsledky výzkumu se objevily také v Ottově Naučném slovníku, XI. díl, str. 310 (J. Otto, Praha, 1897), kde se praví: „*Hippolyt, svatý biskup a mučedník, žák sv. Ireneje, církevní spisovatel. Proslul v Římě počátkem III. století věděním, výmluvností, ale i přísností. Okolo r. 235 byl deportován na Sardinii, kde zemřel, ač dle jiné verze umučen r. 258 v Portu u Říma.*“ Dále se uvádí názvy zachovaných Hippolytových prací a také to, že četné zlomky jeho spisů exegetických, homiletických, polemických i dogmatických jsou od roku 1853 postupně vydávány v Lipsku, Bonnu, Londýně a Řezně a jsou uváděna jména zpracovatelů a hodnotitelů Hippolytových textů. Díky tomuto podrobnému průzkumu se stal právě tento svatý Hippolyt ze všech ostatních svatých Hippolytů tím nejznámějším v oblasti liturgického uctívání a v povědomí veřejnosti předčil i sv.

Hippolyta, vojáka v městě Římě, který byl před tím zřejmě na čelním místě. Dokonce mu zabral v liturgickém kalendáři i 13. srpen, jako den svátku.

Současný stav bádání o životopisu Hippolyta, římského kněze, tedy zatím poslední verze postupné rekonstrukce Hippolytova životopisu, dospěl k výsledku, jaký je uvedený v Denní modlitbě církve (Breviář) v úvodu ke 13. srpnu: „Sv. Ponciána, papeže a Hippolyta, kněze, mučedníků“. (POZOR: toto není životopis sv. Hippolyta, patrona města Jindřichova Hradce !!)

„Hippolyt pocházel pravděpodobně z Malé Asie nebo Alexandrie, byl žákem sv. Ireneje a za papeže Viktora I. (189-199) zaujímal významné postavení jako teolog a církevní spisovatel. Na podstavci sochy, kterou mu jeho příznivci později postavili, je uvedeno jeho 15 spisů z nejrůznějších oborů. Nynější druhá anafora (eucharistická modlitba) a modlitba pro svěcení biskupa mají svůj základ v jím zaznamenaném textu. Když se stal papežem bývalý otrok Zefyryn (199-217) a za nejbližšího spolupracovníka si vybral jáhna Kalista (také propuštěného otroka), vyčítal mu Hippolyt nepřesné vyjadřování o třech božských Osobách, jeho vlastní výroky však v tomto ohledu také nebyly zcela správné. Po Zefyrově smrti neuznal volbu nového papeže Kalista I. a přešel do otevřeného odboje. Stavěl se proti přijímání kajících odpadlíků zpět do církve a proti manželským sňatkům svobodných žen s otroky. Jako první vzdoropapež setrval v opozici proti dalším dvěma papežům, tím posledním byl Poncián, se kterým byl deportován na Sardinii. Poncián se zde vzdal papežského úřadu a vyzval římské duchovenstvo, aby si zvolili jeho nástupce. Vzdoropapež Hippolyt následoval jeho příkladu a vybídl své stoupence, aby obnovili jednotu církve a podřídili se novému papeži. Poncián i Hippolyt zemřeli na Sardinii v roce 235. Za papeže Fabiána (236-250) byly jejich tělesné pozůstatky převezeny do Říma. Poncián byl pohřben v Kalistových katakombách a Hippolyt v katakombách při cestě vedoucí do Tivoli – via Tiburtina“. A ještě je možno dodat, že jeho současníkem v Římě byl také teolog jménem Novacián, o kterém již byla zmínka výše a který hlásal bludné učení o nemožnosti odpouštění těžkých hříchů (s ním se Hippolyt v tomto bludu částečně ztotožnil). Novacián se stal po Hippolytovi druhým vzdoropapežem.

Zdá se, že tím pravým patronem Jindřichova Hradce, který měl v 17. století svátek 13. srpna, je Hippolyt, římský voják a mučedník, jehož životopis uvádí Isidor Vondruška ve svém čtyřsvazkovém díle „Životopisy svatých“ (1. díl, str. 117, Praha, 1930). Tomuto životopisu v podstatě odpovídá ikonografie světce, tedy jeho fiktivní zobrazení (obrazy, sochy).

Isidor Vondruška uvádí tento text s jeho životopisem:

*„Svatý Hippolyt byl dle Bollandistů (Bollandisté, učenci jezuitského řádu, spolupracovníci a vydavatelé životopisů svatých, které pod jménem Acta sanctorum vycházely od r. 1643. Celé dílo vyniká přesnou kritičností historickou. Jména mají Bollandisté po jezuitovi Janu Bollandovi (*1596 v Julemontě – †1665 v Antverpách) vojenským velitelem v Římě, žalárníkem sv. Vavřince; od něho byl i pokřtěn...při vyšetřování se ke své křesťanské víře nebojácně přiznal .. Když Hippolyt byl na smrt odsouzen, soudce se odebral do jeho příbytku, aby pobral jeho majetek. Tam shledal, že celá rodina Hippolytova je křesťanská. I odvedli je všechny k soudu, ubili nejprve Konkordii, starou Hippolytovu chůvu a pěstounku. Hippolyt však byl odsouzen na smrt hroznější. Vybraliť dva koně nejbujnější, přivázali je k sobě dlouhým provazem a na druhém konci připevnili Hippolyta za nohy. Koně hnáni po místech křovím a bodláčím porostlých. Tak byl Hippolyt usmýkán. Snad v roce 255. Svátek sv. Hippolyta a sv. Konkordie je 13. srpna“. Tento text v díle Isidora Vondrušky objevil v roce 2010 tehdejší zdejší duchovní správce, pan probošt P. Václav Habart.*

V Martyrologiu Romanum z roku 1584 je ke 13. srpnu uvedeno (v českém překladu): *Římský svatý mučedník Hippolyt, který pro vyznání víry byl za vlády císaře Valeriána po dalším mučení přivázán za nohy k páru divokých koní a hrubě vlečen přes šípky a ostružiní, krvácel po celém těle a vypustil duši. Stejně tak trpěla i svatá Konkordie, jeho chůva, která před bičováním se odebrala k Pánu. A devatenáct*

obyvatel Hippolytova domu „qui extra portam Tiburtinum decollati sunt“ = volně přeloženo: bylo před Tiburtinskou branou štato“.

Co k tomu dodat: Text ze Životopisů svatých Izidora Vondrušky je velmi podobný textu z Martyrologia. V obou je zmiňována chuva Konkordia, která snad ani nebyla popravena, ale zemřela na následky hrubého zacházení. Na rozdíl od Vondrušky v Martyrologiu není zmínka o Hippolytovi, jako vojákov, ani o svatém jáhnu Vavřincovi, navíc je zde uvedena poprava stětím obyvatel Hippolytova domu před Tiburtinskou branou.

Díky zprávě, že obyvatelé Hippolytova domu byly štati, můžeme vážně pochybovat o tom, zda Hippolyt byl usmýkán koňmi a ne společně s nimi (v této době Konkordia již byla mrtvá) popraven stejným způsobem – navíc, jako občan města Říma, jak již bylo výše uvedeno, měl na stětí v případě trestu smrti zákonné právo. Protože od Hippolytovy popravy do sepsání prvního životopisu zřejmě uplynula dlouhá doba, snad dokonce několik století a věřící si o životě mučedníka Hippolyta pouze vyprávěli, mohlo se stát, že do životopisu byl „naroubován“ ústně předávaný životopis nějaké jiného Hippolyta a nebo úplně jiného mučedníka, který byl koňmi usmýkán. Svou roli zde mohly sehrát také mezi tehdejšími lidmi dobře známé události z řecké mytologie, představované jako oblíbené divadelní hry např. od Euripida, ve kterých se objevuje taktéž Hippolyt a taktéž usmýkaný koňmi (viz úvod tohoto pojednání) a tento způsob popravy byl pak vsazen i do životopisu sv. Hippolyta (Hippolyt – jako Hippolyt). A také je známé, že poprava usmýkáním koňmi by byla v Římě velkou výjimkou (zde byly jiné způsoby, jak v Koloseu někoho usmrtit pomocí zvířete), ale byla jistě běžná ve východní části Římské říše, jak ukážeme na třech příkladech: v ulicích města Alexandrie v roce 67 zemřel usmýkáním (jak se udává v některých životopisech svatých) svatý evangelista Marek, pomocník svatého Pavla a usmýkáním koňmi zemřel i z Efesu pocházející svatý Onesifor (žák sv. Pavla), spolu se svatým Portytem. A třetí příklad: také je zaznamenáno, že Gallus, vládce východní části Římské říše, nechal v roce 354 usmýkat koňmi dva vysoké státní úředníky. Určitý zmatek mohlo sehrát i to, že první část světce jména „-hippo-“ se z řečtiny překládá jako „kůň“. Vážné podezření, že Hippolyt, římský voják, neměl s usmýkáním koňmi nikdy nic společného, vyplývá i z jeho jindřichohradecké ikonografie, kde o něčem takovém není žádná přímá zmínka (viz níže).

Z čeho je možno usuzovat, že právě tento svatý Hippolyt je patronem Jindřichova Hradce ?

Bohužel, žádné přesné a nezvratné důkazy, tedy nějaký písemný doklad, pro to neexistují, lépe řečeno, zatím se je nepodařilo objevit.

Jezuité, kteří pro Jindřichův Hradec ostatky sv. Hippolyta v roce 1637 opatřili, ve své kronice zdejší koleje (kláštery jezuitského řádu se nazývají „koleje“) nepovažovali za nutné, tento životopis uvádět, pouze se zde obšírně rozepsali o uvítání ostatků. Ani v pamětní knize jindřichohradeckého probošství tehdejší probošt Dr. Ondřej Bartoloměj Fisírek, nebo jeho kaplani, se o životopisu nezmiňovali, stejně tak v písemnostech majitele zdejšího panství Adama Pavla Slavaty o životopisu není ani zmínka. Zmínka není ani v zápisech ze zasedání městské rady, která oficiálně zvolila sv. Hippolyta patronem města. Jindřichohradečtí jezuité jistě předem seznámili s životopisem patrona města jeho obyvatele a proto nikdo nepovažoval za nutné, tento životopis uvádět. K objasnění životopisu by jistě mohla přispět divadelní hra o sv. Hippolytovi, kterou, v rámci uvítání jeho ostatků, sehráli studenti jezuitského gymnasia. Naneštěstí ani text této hry se nedochoval.

Máme však důkazy nepřímé a tím je ikonografie, tedy nauka o zobrazování svatých. U mučedníků z prvních století církve se jedná o fiktivní zobrazení, vzešlé z fantazie malíře nebo sochaře. Každý z nich vždy musel vycházet z tradovaných a nebo historicky doložených událostí ze života světce, ze způsobu jeho umučení a podobně a postavu mučedníka musel opatřit příslušnými atributy, to je, znaky. U

mučedníka to bývá ratolest z palmy, meč a nebo třeba nástroj jeho smrti (např.: svatá Kateřina Alexandrijská – kolo, svatá Ludmila – šála, kterou byla uškrncena, svatý Petr – klíče a meč, svatý Vojtěch – s veslem).

Svatý Hippolyt je v Jindřichově Hradci vždy zobrazován shodně, jako voják s mečem a mučednickou palmou. Tak ho můžeme v Muzeu Jindřichohradecka vidět na rytinách, jak se vznáší nad městem, stejně tak na obraze, přišitém na korouhvi cechu postřiháčů, stejně je vymalován na zdi v kapličce sv. Hippolyta po pravé straně presbytáře kostela sv. Maří Magdalény, podobnou podobu má i jeho socha na sousoší na náměstí Míru a také nedávno restaurovaný relikvíář s jeho ostatky má spíše podobu vojáka, než osobu duchovního stavu. Tato všechna díla výtvarného umění pocházejí ze 17. a 18. století, kdy povědomí o životopisu sv. Hippolyta stále přetrvávalo

Významným důkazem je dílo očitého svědka přivezení ostatků sv. Hippolyta v roce 1637 do J. Hradce, kterým byl zdejší varhaník, hudební skladatel a básník doby baroka, Adam Michna z Otradovic. Ten do své kancionálové sbírky „*Svatoroční muzika*“ složil písně k mnoha svatým a v textech každé písně v podstatě ve verších převyprávěl životopis toho kterého svatého. Je zde také píseň č. 75 ke sv. Hippolytu s názvem: „*Svatý Hippolyt, červená mučednická jindřichohradecká růže*“, ve které oslavuje patrona města a hned z textu 1. sloky poznáváme, že se jedná o římského mučedníka, který zemřel krvavou smrtí: „*Jaký to kvítek červený vidím v Hradeckém roli, zajisté byl on barvený před lety v římském poli.*“. Z výše uvedených důkazů vyplývá, že ten Hippolyt, patron města, rozhodně nemůže být tím Hippolytem – knězem, teologem a nakonec i vzdoropapežem, jak se někdy mylně uvádí, ale římským vojákem. Důkaz proto je i to, že ostatky sv. Hippolyta, který zemřel na Sardinii, byly po převezení do Říma pohřbeny v katakombách při cestě vedoucí do Tivoli (via Tiburtina), zatímco jezuité ve své kronice jasně informují, že jezuita Mikuláš Lencitius obdržel od papeže Urbana VIII. v roce 1628 ostatky svatých z katakomb sv. Kalista. A nakonec si můžeme položit otázku, věděl vůbec někdo v 17. století v Jindřichově Hradci, že existuje více svatých Hippolytů a že tedy do budoucna hrozí nějaké nebezpečí jejich záměny, co by patrona města?

E) Svatí jako patronové

Slovo patron pochází z latinského slova „patronus“. Patronem se v katolické církvi rozumí světec, jemuž se přisuzuje přímluva nebo ochrana buď na určitém území, nad určitými osobami nebo v některé lidské činnosti. V ikonografii tuto přisuzovanou pomoc často představuje určitý symbolický předmět. Svě patrony mají např. země, diecéze či jednotlivá města, řemesla anebo povolání. Svatým či blahoslaveným jsou zasvěceny katolické kostely, toto pojmenování - patrocinium - se obecně chápe i jako způsob prosby o ochranu označeného místa, je to poutní slavnost. Patron má tedy funkci ochránce zde na zemi a přímluvce v nebeském království. To úzce souvisí s duchovním životem, který však je řadě lidí současné konzumní polopohanské společnosti cizí. Dost lidí nynější doby postavilo do popředí materiální stránku života, přední místo a význam zaujímají peníze a majetek, často nezískaný ani poctivou prací, ale různou vychytralostí při využití nejrůznějších právních „kliček“ a porušováním korektních mezilidských vztahů. Proto také nynější lidé neradi poslouchají něco o smrti, protože tou jejich pozemské životní radosti definitivně končí.

To člověk doby baroka měl úplně jinou mentalitu. Do popředí postavil duchovní život. Byl si dobře vědom toho, že život není omezen na několik desítek let pobytu na této zemi, ale obsahuje v sobě nedozírnou perspektivu nesmrtelnosti a věčnosti v Boží přítomnosti. Proto, jak vyplývá například z některých textů písní Adama Michny z Otradovic, ani on se nebál smrti, bral ji jako nutnou součást života a bránu do věčnosti. A tak to brali katolíci i protestanté, každý z nich se svou cestou snažil dospět

do nebeské slávy. Na rozdíl od protestantů byli katolíci přesvědčeni, že svatí, kteří jsou již v nebi, se za ně mohou přimlouvat, chránit je a být jim vzorem při pozemském, někdy opravdu nelehkém životě. Vždyť baroko, tedy 17. – 18. století, byla doba opravdu těžká, se starostmi o úrodu na polích a zahradách, tedy šlo o zajištění potravy, se strachem před válkami, požáry, živelnými pohromami a někdy i krutou a nelítostnou vrchností. Je třeba zmínit i nemoci, často infekční, které byly stálými společníky lidí a jejich potírání a léčení bylo velmi primitivní. Příkladem mohou být morové epidemie, při kterých zemřelo mnoho lidí všech věkových kategorií, ano, i kněží, kteří nemocným poskytovali duchovní služby a sami se při tom nakazili. (Takové příklady najdeme i v Jindřichově Hradci.) Vysoká byla úmrtnost novorozenců, matek při a po porodu i dětí malých i dospívajících a to jak u prostých lidí, tak i u lidí „urozených“, tedy šlechty.

Proto člověk doby baroka (ale i člověk současnosti) potřeboval a stále potřebuje ochránce a přímlovce. Za osobního přímlovce každého pokřtěného člověka je považován jeho křestní a birmovací patron. Denně bychom je měli prosit o ochranu a přímlovu !!.

Své patrony mají i celé skupiny obyvatel, např. sv. Florián je patronem hasičů, sv. Krištof patronem řidičů, sv. Cecilie patronkou hudebníků, sv. František z Assisi patronem ochránců přírody. Také se udává, že **svatý Hippolyt, bezesporu ten vojenský velitel v Římě a nikoliv ten teolog, je patronem zaměstnanců (dozorců) ve věznicích.**

Přímlovce a ochránce chtěla mít celá města – těch v době baroka rozhodně nebylo málo a výjimkou nebyl ani Jindřichův Hradec, který se v roce 1637 dočkal patrona města svatého Hippolyta. Jeho úkol, funkci a „náplň práce“ vyjádřil Adam Michna poslední slokou písně k tomuto svatému: „*Naposledy prosbu naši, ó Hippolyte, přijmy! Z bídy, jenž zem Česká snáší JINDŘICHŮV HRADEC vyjmi. Odvrať hlad.mor, nakažení, bys byl ode všech chválen, k věčnému přived' spasení, my tě vzýváme, amen*“. Bohužel, **svatý Hippolyt, jako patron města, většině obyvatel už vůbec nic neříká**, a to ani některým „kostelním lidem“, což se projevilo tím, že v sobotu, 15.8.2015, kdy se slavilo patrociniim farního proboštského chrámu Nanebevzetí Panny Marie (tedy významný svátek celé farnosti) a současně proběhlo požehnání restaurovaného relikviáře s ostatky patrona města sv. Hippolyta a seznámení s jeho novým důstojným umístěním v proboštském chrámu, bylo v této sakrální prostora mnoho míst v lavicích prázdných, čemuž se turisté od jinud velmi podivovali a říkali: „*kdyby něco takového bylo v naší farnosti, tak kostel praská ve švech*“ A přiznejme si, že i nedělní dopolední mše svaté se účastní dosti málo lidí, i když Jindřichův Hradec je pátým nejlidnatějším městem Jihočeského kraje.

Vraťme se však k těm svatým patronům. Přímlovce měly i celé země, např. Čechy sv. Václava, Morava sv. Cyrila a Metoděje, Rakousko sv. Leopolda, Maďarsko sv. Štěpána Uherského. Šest svatých patronů má i celá Evropa: Benedikta z Nursie, Cyrila a Metoděje, Brigitu Švédskou, Kateřinu Sienskou a Terezii Benediktu od Kříže (Edita Steinová).

F) Jak zřejmě došlo k záměně v osobě sv. Hippolyta, patrona města Jindřichova Hradce ?

Na výše uvedenou otázku je možná tato odpověď:

- 1) - změnou liturgické úcty k jednotlivým svatým Hippolytům
- 2) - omylem některých jindřichohradeckých historiků ve 20. století.

ad I) Po tridentském koncilu vyšel v roce 1570 nový římský misál – Missale Romanum, liturgická kniha, obsahující předpisy (rubriky) pro celebrování mše svaté a texty všech modliteb ke mši svaté, schválená papežem Piem V.. Ve shodě s Martyrologiem Romanum byly v tomto misálu **na den 13. srpna uvedeny texty** (mešní formulář) **ke svátku svatých Hippolyta a Konkordie, mučedníků římských**. Z toho, že je

v názvu svátku uvedena také sv. Konkordie jasně vyplývá, že tím sv. Hippolytem musí být jedině vojenský velitel v Římě, jehož Konkordie byla chůvou a žila v jeho domě, a ne žádný jiný ze svatých Hippolytů, uvedených v Martyrologiu, se kterými Konkordie nikdy neměla nic společného.

Ve shodě s Římským misálem byla veřejná liturgická úcta projevována tomuto mučedníkovi, jehož ostatky byly přivezeny do Jindřichova Hradce v roce 1637 a stal se patronem města, každoročně, zejména v den jeho svátku, 13. srpna, to byla veliká sláva. Jak již bylo uvedeno, jezuité velmi dobře věděli, ostatky jakého sv. Hippolyta do města přivezli a dbali na to, aby jeho ikonografie, tedy fiktivní zobrazení (obrazy, socha, relikviář) odpovídala jeho životopisu. Životopis však nikde písemně nezachytili (po pravdě řečeno, nějaké podrobnosti ze životopisu snad ani neznali) a to se nakonec vymstilo, neboť na pouze lidskou paměť se nedá spoléhat. A zdá se, že ani nepomohlo, že zdejší Landfrasova tiskárny během 19. století vydávala staré texty písní a modliteb ke sv. Hippolytovi. Tento stav přetrvával zřejmě okolo 250 let.

Misál papeže Pia V. byl pak postupně doplňován o mešní formuláře dalších nových svatých., takže jeho obsah, zejména v části svátků svatých, se měnil. Když pak někdy v polovině 19. století byl na základě zkoumání díla římského kněze Hippolyta, významného teologa a spisovatele učiněn pokus o rekonstrukci jeho životopisu, objevil se zřejmě v roce 1884 **v nové edici misálu ke 13. srpnu nový mešní formulář a názvem: Svatý Hippolyt (+258 v Římě) a svatý Kassián (+304 v Imole), mučedníci.** Toto již byl svatý Hippolyt, římský kněz a teolog, jehož životopis byl v té době stále ještě plný nepřesností a zmatenin, jak jsme se dočetli výše, tedy, úplně jiný sv. Hippolyt, než vojenský velitel v Římě, uváděný v předcházejících vydáních misálů. Tím se změnila veřejná liturgická úcta k jednotlivým svatým Hippolytům, navíc, stejný den slavení, tedy 13. srpna, rozdílnost liturgické úcty mezi dvěma svatými, stejného jména, na první pohled úplně zastínil. Je otázkou, jestli tehdy v Jindřichově Hradci ještě nějaká vědomost o životopisu patrona města stále přetrvávala a nebo, jestli se po více než 200 letech z myslí obyvatel města vytratila, postupně vyprchala. Pokud ano, tak snad změna v životopisu patrona města ani někoho vzrušila a z prostých lidí, ale i z kněží, kteří neznali historii zdejší farnosti a její vztah ke sv. Hippolytovi, si toho zřejmě málo kdo všiml. Toto všechno je však pouze ničím nepodložená hypotéza, i když něco naznačuje, jak o patronovi města psali zdejší dějepisci v 19. století (viz níže).

Ke třetí změně došlo v roce 1970, kdy za papeže Pavla VI. (po II. vatikánském koncilu) byl vydán úplně nový misál a v něm se **na 13. srpen objevil mešní formulář: Svatého Ponciána, papeže a Hippolyta, kněze, mučedníků,** což je současná a zatím poslední verze ve veřejné liturgické úctě ke sv. Hippolytovi, postavená na rekonstrukci jeho životopisu. Ovšem, zase se nejedná o toho, který je patronem Jindřichova Hradce, a který tak postupně upadal v zapomnění, zatímco Hippolyt - kněz, teolog, spisovatel, vzdoropapež, který zemřel na Sardinii, se ve všeobecné známosti dostal ve veřejnosti na první místo. V tom mu pomohlo i to, že po celou dobu byl ve všech misálech svátek svatého Hippolyta vždy 13. srpna, bez ohledu na to, o osobu kterého svatého Hippolyta šlo.

ad 2) A nyní k těm jindřichohradeckým historikům.

Autoři historické literatury o Jindřichovu Hradci, kteří psali v 19. století, když se zmiňovali o patronu města sv. Hippolytovi, tak popisovali uvítání ostatků v roce 1637 a další liturgickou úctu k němu, ale životopisu se všichni vyhnuli. Jako historikové zřejmě věděli, že by se pohybovali na „velmi tenkém ledě“.

Jedná se o: P. Josef Štěpán Claudius, kaplan v J. Hradci v letech 1801 - 1857 a například jeho knihy: „*Geschichten der Stadt Neuhaus*“ (*Dějiny města Jindřichova Hradce*), J. Hradec, 1850, „*Pfarr-Denkwürdigkeiten der Stadt Neuhaus*“ (Farní paměti Jindřichova Hradce), P. František Rull, ředitel hlavní školy a katecheta v J. Hradci, +1883: „*Monografie města Hradce Jindřichova*“, J. Hradec, 1875, PhDr.

Josef Novák, ředitel gymnasia v J. Hradci, +1927: „*Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Jindřicho-Hradeckém*“, Praha, 1901, P. František Tischer, archivář pražské arcibiskupské konsistoře, +1939: „*Paměti fary jindřichohradecké*“ J. Hradec, 1910.

Historikové dějin Jindřichova Hradce ve 20. století životopis patrona města uvedli, ale mylně považovali za něj sv. Hippolyta, kněze, teologa, vzdoropapeže. První z nich byl zámecký černínský archivář P. František Teplý. archivářem v J. Hradci 1909 – 1923, + 1945: „*Dějiny města Jindřichova Hradce*“ – 7 svazků, J. Hradec, 1927 – 1937. U P. Františka Teplého je to snadno vysvětlitelné. Možná vůbec nevěděl, že existuje více svatých Hippolytů a on, jako kněz, řadu let každoročně 13. srpna celebroid mši sv. s použitím mešní formuláře „sv. Hippolyta a Kassiana, mučedníků“ a stejně tak četl i breviářové modlitby k těmto svatým. Měl tedy jedině tohoto sv. Hippolyta v mysli silně zafixovaného. K životopisu tehdy použil, dle svého úsudku, nejserioznější pramen, který měl k dispozici, totiž vědeckou encyklopedii: Ottův naučný slovník, kde v 11. díle je „heslo sv. Hippolyt“. Z něho do II. dílu, 2. svazku „*Dějiny města Jindřichova Hradce*“, na straně 97 v poznámce č. 4 uvedl: „*Sv. Hippolyt, žák sv. Irene, biskup a mučedník + r. 258 v Portu u Říma. Psal spisy exegetické, apologetické s polemické*“. Tyto dvě věty se staly osudnými! Bohužel, jednak získaná informace z Ottova naučného slovníku byla jen částečně pravdivá, jednak P. František Teplý „svedl“ další své následovníky, aby za patrona města považovali Hippolyta kněze. Je zajímavé, že když Teplý psal o přivítání ostatků sv. Hippolyta a o tom, že v roce 1628 byly vyzdvíženy z katakomb sv. Kalista, nevšiml si, že ostatky domnělého patrona města byly po přivezení ze Sardinie pohřbeny v katakombách při cestě do Tivoli, nebo-li ostatky jedné a téže osoby nemohly být pohřbeny v Římě na dvou místech a nevšiml si ani, že patron města je zobrazován jako voják a ne jako osoba duchovní, jako významný teolog. Na archiváře P. Františka Teplého v tomto směru bez rozmýšlení navázal ve svých dílech PhDr. Jan Muk, profesor zdejšího gymnasia a ředitel muzea, + 1980, který se problematikou životopisů sv. Hippolytů nezabýval a údaj archiváře – kněze P. Teplého bral za jistý a o dílo Teplého a Muka se pak opírali téměř všichni další autoři, kteří psali o patronu města sv. Hippolytovi, ať již vědeckou a nebo populárně naučnou formou, např. v podobě různých turistických průvodců.

Smyslem tohoto pojednání je, při příležitosti restaurování relikviáře s ostatky sv. Hippolyta a jeho nového umístění v proboštském chrámu, pokusit se osvětlit, který (snad) ze všech svatých Hippolytů je tím pravým patronem města Jindřichova Hradce.

zpracoval Karel Bajer